

UMEÅ UNIVERSITET

Verksamhetsberättelse 2016, Lärarhögskolan

3.1.1 Beskrivning av Lärarhögskolan

Läroarutbildning är en stor och viktig del av Umeå universitet. Universitetet utbildar förskollärare, grundlärare för fritidshem, förskoleklass, årskurs 1-3 och 4-6, ämneslärare för 7-9 och för gymnasiet samt yrkeslärare. Lärarhögskolan har kvalitetsansvar för läroarutbildning och utbildningsvetenskaplig forskning. Beslutande organ vid Lärarhögskolan är styrelsen och rektors beslutsmöten. För styrelsen och rektors räkning finns ett antal beredande organ: forskningskommittén, läroarutbildningsrådet och de fem olika programråden. Ledamöter i de beredande organen utses av fakulteterna.

Forskningskommittén bereder forskningsfrågor och läroarutbildningsrådet bereder icke programspecifika eller övergripande programgemensamma utbildningsfrågor inom Lärarhögskolans ansvarsområde. Rådet är också en mötesplats för informations- och erfarenhetsutbyte. Läroarutbildningsrådet leds av en ordförande och deltar gör samtliga programrådsordförande tillsammans med biträdande rektor med utbildningsansvar samt en utbildningsledare.

Programråden är beredande organ för utbildningsfrågor vid Lärarhögskolan. Programråd finns för förskolläroarprogrammet, grundläroarprogrammet, ämnesläroarprogrammet, specialpedagogik och specialläroare samt studie- och yrkesvägledarprogrammet. I programrådet för ämnesläroarprogrammet ingår den kompletterande pedagogiska utbildningen. I programrådet för studie- och yrkesvägledarprogrammet ingår yrkesläroarprogrammet.

Vid Lärarhögskolan kansli bereds styrelsens ärenden och där sker också det dagliga arbetet med studievägledning, ekonomi mm.

UMEÅ UNIVERSITET

3.1.2 Analys av resultat och bedömningar av måluppfyllelse

Analys av resultat och bedömningar av måluppfyllelse

En övergripande målsättning på utbildningsområdet för de närmaste åren är att behålla och utveckla bredd i utbildningsutbudet under förutsättning att kvalitén kan garanteras och ekonomiskt hållbara modeller för att ge utbildning kan åstadkommas. I uppdraget ingår att så långt som är möjligt nyttja hela universitetets kapacitet i Umeå universitets lärarprogram. En intensifierad marknadsförings- och informationssatsning har genomförts under 2016 för att nå fler sökande till samtliga lärarutbildningar. Ett flertal av lärarutbildningar/studie- och yrkesvägledarutbildningar ges på distans, dock inte det reguljära förskolläraryrket, grundläraryrket och ämnesläraryrket. De distansbaserade utbildningarna ges med nätstöd via lärplattform, där merparten av studierna kan bedrivas vid hemorten. Eventuell ingående verksamhetsförlagd utbildning kan likaså utföras i närregionen.

Under 2016 har den fasta kombinationen slöjd/bild inom ämnesläraryrket för årskurs 7-9 utlysts. Inrättandet av kombinationen musik/musik med fördjupning (dvs. en ämnesläraryrket i musik) har genomförts samt kombinationen bild/bild med fördjupning inom ämnesläraryrket från 2017 har utvecklats.

Nedan redovisas måluppfyllelsen för respektive delmål.

Långsiktighet möjliggör högt risktagande Kreativa miljöer stimulerar till dynamiska möten

Se redovisningen av delmål: "Möjligheter till risktagande och nydanande forskning" under Forskning nedan. För kreativa miljöer se redovisningen av delmål: "Studier vid Umeå universitets lärarutbildningar har tillgång till miljöer där strategisk kompetens inom digitala medier och lärande kan utvecklas" under Utbildning nedan.

Samverkan skapar utveckling och stärker kvalitet

Delmål: Lärarhögskolan samverkar nationellt och internationellt för att främja och kvalitetssäkra lärarutbildningarna samt för att driva gemensamma frågor

En betydande del av Lärarhögskolans samverkanspartner finns i den närliggande regionen, till exempel skolhuvudmän och Region Västerbotten samt Piteå kommun. Utöver dessa är lärosäten, både nationellt och internationellt, samt andra statliga myndigheter viktiga

UMEÅ UNIVERSITET

samarbetsparter. Ett exempel är att från 2016 har Umeå universitet nationellt samordningsansvar för en kompletterande pedagogisk utbildning för personer med forskarexamen inom matematik och naturvetenskapliga ämnen. Deltagande lärosäten i projektet är förutom Umeå universitet, Stockholms universitet, KTH och Karlstads universitet.

Delmål: Lärarhögskolan har ett väl utarbetat stöd för information kring in- och utresande studenter och lärare.

I en komplex utbildningsstruktur kan det vara svårt för den enskilde studenten och läraren att se möjligheterna för utlandsstudier, alternativt utlandsvistelse, på forsknings- eller undervisningsnivå. Under 2016 har mobilitetsfönster utvecklats inom förskolläraryrket och studie- och yrkesvägledarprogrammet. En fungerande organisation har skapats som ger studenter och lärare det stöd som krävs inför utlandsstudier. Bland annat arvoderas en medarbetare vid International office 20 % för att stärka upp arbetet med utbyten inom Umeå universitets lärarprogram.

Utbildning för gränslös kunskap

Delmål: Lärarhögskolan har ett utbildningsutbud som nyttjar hela universitetets bredd och som är tillräckligt för att försörja regionen med lärare

Inom förskolläraryrket, grundläraryrket, specialpedagog samt studie- och yrkesvägledarprogrammen är det fortsatt högt söktryck. Vad gäller ämnesläraryrket med inriktning mot gymnasieskolan är det inom vissa av inriktningarna ett lågt söktryck. Särskilt problematiskt är det för moderna språk, de estetiska ämnena, bild och musik samt för samhällskunskap. Här har Lärarhögskolans styrelse under 2016 påbörjats en diskussion om behov av ett så kallat "småämnesstöd". En utredning har påbörjats för att undersöka i vad mån det är möjligt.

I avvaktan på besked från regeringen om hur den nya ämnesläraryrket med inriktning mot årskurs 7-9 ska utformas utannonserades endast två inriktningar inom programmet ht 16. Ingångarna var textilslöjd-bild respektive trä- och metallslöjd-bild. Båda inriktningarna erhöll sökande och kunde starta, dock med en något mindre grupp än planerat.

UMEÅ UNIVERSITET

Glädjande är att trots få studenter som söker till den reguljära ämneslärarutbildningen med inriktning mot årskurs 7-9 utfärdades ändå många examina under 2016 genom Kompletterande Pedagogisk Utbildning, KPU (16 examen) samt genom VAL-projektet (36 examen). Dessa kompletterande utbildningar bidrar på ett gott sätt till lärarförsörjningen.

Eftersom lärarbristen i Sverige som helhet och i regionen är mycket stor är det en svår uppgift för Lärarhögskolan att förse regionen med tillräckligt många utbildade lärare. Skolor rekryterar idag obehöriga lärare till skolorna som i många fall visstidsanställs år efter år. På så sätt etableras de i arbetslivet, bildar familj och tenderar att i lägre utsträckning vilja söka till de reguljära programutbildningarna. VAL-projektet som beskrivs nedan kan då i ett senare skede bli vägen mot en lärarexamen. Under året har Lärarhögskolan också inlett en mer intensifierad dialog med skolhuvudmännen i regionen om hur parterna tillsammans kan främja lärarekrytering.

Vid Umeå universitet erbjuds många olika utbildningsvägar till läraryrket. Intresset för att växla yrke och utbilda sig till lärare verkar öka något utifrån antalet sökande under 2016. Lärarhögskolan erbjuder tre varianter av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU); förhöjd studietakt, halvfart samt förhöjd studietakt för forskarutbildade. I den första varianten (förhöjd studietakt) sökte 220 personer till 22 platser. Av dessa hade 92 personer Umeå universitet som högsta prioritet. Den tredje varianten, KPU för forskarutbildade, startade för första gången ht 2016. Deltagarna erhåller ett utbildningsbidrag på 25 000 kr per månad under de tolv månaderna som studierna bedrivs. De ekonomiska förutsättningarna medförde ett mycket högt söktryck till Umeå universitet, Karlstads universitet samt vid Stockholms universitet/Kungliga tekniska högskolan. Programmet vid Umeå universitet hade till de 22 utbildningsplatserna 189 sökande, varav 59 hade angett Umeå som prioritet 1. Av de antagna studenterna var färre än en tredjedel från den norra regionen vilket framledes innebär att utbildningen i sin relativt begränsade omfattning kommer att försörja regionen med lärare. Utbildningen kommer att genomföras under ytterligare fyra antagningsomgångar: 2018 - 2021. Umeå universitet är samordnade lärosäte. Ett värdefullt arbete har varit att jämföra lärosätenas förutsättningar för utbildningarna: urvalsförfarande, bedömning av ämnesmeriter hos de sökande samt hantering av utbildningsbidraget.

UMEÅ UNIVERSITET

För att bättre tillgodose behovet av utbildade lärare i minoritetsspråk, moderna språk (franska, spanska, tyska) samt i svenska som andra språk fattades under ht 16 beslut om att nämnda ämnen framgent utlyses på halvfart inom kompletterande pedagogisk utbildning.

Delmål: Lärarhögskolan har utvecklat modeller för fortbildning och vidareutbildning av lärare som svarar mot det behov som finns i regionen och nationellt

Den magisterutbildning för verksamma lärare inom huvudområdet pedagogisk yrkesverksamhet som utvecklats i samarbete med Piteå kommun 2015 startade hösten 2016 och sammanlagt antogs 30 studenter. Arbetet med att samordna befintliga magisterutbildningar till mer attraktiva paket för verksamma lärare, fortsätter under 2017.

Under 2016 påbörjades arbetet med att starta Snabbspår till läraryrket för utländska lärare. Regeringen har gett uppdraget till sex lärosäten, varav Umeå universitet är ett. Arbetet är ett samverkansuppdrag mellan arbetsmarknadens parter, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund, SKL och Almega tjänsteföretagen samt med Arbetsförmedlingen och andra berörda myndigheter. Syftet med Snabbspåret är att genom en 26 veckors introduktionsutbildning med utbildning i skol- och utbildningsfrågor samt praktik utbilda personer med utländska lärarexamen. Tanken är att tillvara dessa personers kompetens och lärarerfarenhet samt ge en inskolning i svensk skola, dess kultur, lagar och regelverk. Vid Umeå universitet kommer utbildningen bedrivas på distans och via uppkoppling med 14 lärcentra, då den geografiska spridningen är från Gävle till Kiruna.

Riksdagen fattade under senare delen av 2016 beslut om att VAL-projektet förlängs till 2030 med sista antagningsomgång 2026. VAL-projektet tar emot sökande från hela regionen samt från hela övriga Sverige. Genom studier inom VAL utfärdades 87 olika lärarexamen under 2016. Av dessa var 31 mot gymnasieskolan allmänna och vissa ämnen, 7 mot yrkesämnena i gymnasieskolan, 36 mot årskurs 7-9, 9 mot åk F-6 samt 1 mot förskola. Som nationellt samordnande lärosäte mottogs beskedet om förlängning positivt, dels för att vi ser en ökande andel sökande till VAL på grund av den brist på legitimerade lärare som råder i skolorna, dels för att VAL kompletterar Umeå universitets övriga utbildningsbud för de som önskar yrkesväxla till lärare men saknar fullständiga ämnesstudier.

UMEÅ UNIVERSITET

För att kunna öka antalet behöriga förskollärare har VAL:s ledningsgrupp under 2016 fört dialog med departementet för att eventuellt få till ändringar i den förordning som reglerar VAL (SFS 2013:831). I dagsläget är förordningen skriven så att många verksamma förskollärare inte kunnat antas till utbildning. Vi vet att det i regionen finns många verksamma personer med barnskötarutbildning med mycket lång erfarenhet som har, ofta med en lång rad fortbildningskurser eller förskollärarytutbildning, s.k. lokal behörighet. En öppning i förordningen skulle kunna bidra till att på relativt kort tid förse regionen med många fler behöriga förskollärare.

Under ht 16 påbörjades arbetet med att inom ramen för Lärarlyftet ge Umeå universitets påbyggnadsutbildningar för lärare: Speciallärarprogrammet med tre inriktningar och Specialpedagogprogrammet. Skolverket har upphandlat samtliga program och inriktningar för att starta utbildningarna 2017. Studenterna samläses med de reguljära programutbildningarna och läser helfart på distans. Den tredje terminen kan genomföras med halvfart vilket underlättar för studenter bosatta i hela regionen.

Delmål: Lärarhögskolan har identifierat internationella mobilitetsfönster för samtliga program och skapat förutsättningar för studenter att nyttja dessa.

Lärarhögskolan har 2016 fortsatt arbetet med att skapa internationella mobilitetsfönster för studerande i Lärarhögskolans programutbildningar. Under året har nya fönster skapats för förskollärarytprogrammet och studie- och yrkesvägledarprogrammet. I det fortsatta arbetet med mobilitetsfönster kommer ett antal Teacher Training Institutes (TTI) inom Europa med hög mobilitetspotential att identifieras, för att optimera möjligheterna till internationellt utbyte på grundutbildningsnivå (parallellt med de fem befintliga avtal som Lärarutbildningen tidigare har ingått med prioriterade internationella lärosäten). Huvudsyftet är att kunna identifiera minst en termin för varje lärarprogram för utbyte med europeiskt lärosäte, skapa förutsättningar för gemensamma projekt och lärarutbyten.

Delmål: Förbättra examenarbetenas vetenskaplig kvalitet och examensarbetenas professionsanknytning

UMEÅ UNIVERSITET

Det sedan tidigare pågående arbetet att stärka examensarbetenas professionsanknytning fortsatte under 2016 inom ramen för "Möjligheternas möte". Två gånger per år bjuds skolhuvudmän in till en , där skolhuvudmän och lärare/forskare vid Umeå universitet tillsammans utvecklar ideer för potentiella examenarbeten utifrån frågeställningar som har sin grund i skolhuvudmännens behov/önskemål.

En process har startat inom ett av Lärarhögskolans programråd för att se över progressionen i vetenskaplig skolning under olika terminer i grundlärarprogrammen. Under 2016 presenterades en översikt inom grundlärarprogrammet mot fritidshem. Översikten är uppdelad i sju olika områden av "kunskaper" som ingår i den vetenskapliga skolningen. Till varje kunskapsområde föreslås exempel på progression över terminerna när det gäller undervisning och uppgifter. Översikten ska förstås som en helhet, där de olika kunskapsområdena går in i varandra. Uppdelningen är gjord för att tydliggöra fördjupning inom viktiga delar för hög kvalitet och utveckling av vetenskaplig skolning inom grundlärarprofessionen mot fritidshem.

Tanken är att en fortsättning ske inom övriga grundlärarprogram samt inom förskollärarprogrammet.

Delmål: Studerande vid Umeå universitets lärarutbildningar har tillgång till miljöer där strategisk kompetens inom digitala medier och lärare kan utvecklas

Under 2016 påbörjades utvecklingen av projektet "Rum för lärarutbildning" i samarbete med UPL och forskare/lärare inom det universitetsgemensamma projektet "Rum för lärande". En längre kurs i förskollärarprogrammet har, efter öppet ansökningsförfarande, utvalts att ingå i projektet där planen är att kursen ska ges i en kreativ lärmiljö hösten 2017. Planeringsarbete i dialog med pedagogisk konsult vid UPL mfl. startar våren 2017.

Projektet "Rum för Lärarutbildningen" avser att öka lärarstudenternas och lärarutbildarnas kunskaper och medvetenhet om det fysiska och digitala rummets betydelse för undervisning och lärande, och att ge dem kompetens att omsätta dessa kunskaper i lärarbetet på universitetet och i förskolan och skolan. Att utveckla undervisningen så att studenterna måste förhålla sig mer aktiva till kursens innehåll står i centrum för projektet. Projektet ska också resultera i en uppbyggnad av mer varaktiga

UMEÅ UNIVERSITET

insatser för kompetenshöjnings- och annat stöd i de aktuella frågorna, samt tillgång till adekvat utformade och utrustade lokaler.

Förväntade resultat på kort sikt: en grupp lärarutbildare och lärarstudenter som blir mer förtrogna att arbeta med student-/elevaktivt och digitalt lärande i flexibelt användbara rum. Vidare ökar lärarstudenters och lärarutbildares medvetenhet om hur rum, tid och lärande interagerar.

På lång sikt förväntas resultaten av pilotprojektet spridas inom lärarutbildningen mera generellt så att lärarutbildarnas och lärarstudenternas kompetens att designa undervisning för ett student-/elevaktivt arbetssätt höjs. Vidare får lärarutbildare och lärarstudenter höjd kompetens att använda digitala verktyg i lärarutbildning, förskola och skola.

Forskning som spränger gränser

Delmål: Vid Umeå universitet bedrivs omfattande utbildningsvetenskaplig forskning av hög kvalitet.

Lärarhögskolan stödjer såväl forskarutbildning som forskning. Som påtalas i Lärarhögskolans delmål är den utbildningsvetenskapliga forskningen vid Umeå universitet förhållandevis svag i förhållande till vissa andra discipliner. Likväl har långsiktiga och medvetna satsningar bidragit till såväl ett större antal forskare inom området som, av antalet externfinansierade att döma, högre kvalitet i forskningen. Lärarhögskolan har en långsiktig plan som sträcker sig bortom 2020 för att stödja och utveckla utbildningsvetenskaplig forskning. I samband med utfasningen av den stora forskningssatsningen 2008-2016 gick Lärarhögskolan in med riktade forskningssatsningar utifrån dialoger med institutionerna. Det finns avsatta medel för att göra en liknande satsning med start 2019. Lärarhögskolan har också sjuösatt en ny forskningssatsning, om än mindre omfattande än den förra, med utgångspunkt i den externa utvärderingen av forskningssatsningen 2008-2016. Utöver dessa större finansieringsinsatser utlyser Lärarhögskolan årligen kvalitetsbaserade medel för forskningstid inom det utbildningsvetenskapliga området och sedan utlysningen startade har antalet anslag successivt ökat till i dag 16 anslag per år. Till detta kommer de särskilda satsningarna på skolnära forskning som beskrivs mer utförligt nedan. På önskemål från

UMEÅ UNIVERSITET

några institutioner genomfördes under ht 2015 och vt 2016 en seminariereserie för seniora forskare från andra discipliner som ville närma sig utbildningsvetenskap.

Delmål: Möjligheter till risktagande och nydanande forskning

I nuläget görs en årlig direkt riktad satsning mot risktagande och nydanande forskning i form av ett idébidrag i samutlysning med VFS (verifieringsmedel för samverkan). Det finns även goda möjligheter att söka och få medel inom Lärarhögskolans övriga finansieringssystem för forskare som vill bryta ny mark. För att detta mål ska kunna uppnås på ett tillfredsställande sätt krävs dock en större satsning. Frågan diskuteras i forskningskommittén och sannolikt kan Lärarhögskolan hittat och etablerat ett system för att bättre gynna denna typ av forskning före 2020.

Delmål: Lärarhögskolan har i samverkan med olika aktörer på utbildningsarenan stärkt forskning kopplad till verksamhetsutveckling

Den skolnära forskningen stöds genom anslag till större forsknings- och utvecklingsprojekt i samverkan med skolhuvudmän samt genom bidrag för forsknings- och utvecklingsuppdrag för enskilda forskare/lärare. Utöver de två redan pågående projekten med Ålidhemsskolan och Fridhemsskolan ska Lärarhögskolan under 2017 utlysa medel för ytterligare tre forsknings- och utvecklingsprojekt med skolhuvudmän. I och med att UmU är ett av de lärosäten som Regeringen utsett för att utveckla skolnära forskning finns det goda förutsättningar att denna del av forskningen ska kunna utvecklas över tidigare förväntan.

Delmål: En universitetsövergripande forskarskola som erbjuder omfattande delfinansiering, kurser, ett välutvecklat nätverk och internationaliseringsmöjligheter

Forskarskolan inom det utbildningsvetenskapliga området startade 2010 och har idag omkring 50 doktorander i systemet. På grund av en tätare antagningsintervall har de tidigare tre utlandsinternaten, som genomförts med andra forskningsmiljöer, dragits ned till två per kull. Detta har delvis kompenseras genom att forskarskolan bjudit in fler internationella forskare och doktorander när kursen istället ges vid campus. I nuvarande planering ges doktoranderna möjlighet att nätverka med nordiska kollegor är 1, europeiska kollegor är 2 och utomeuropeiska kollegor är 3. Även nationellt nätverkande stöds. HT 2016 genomfördes två konferensdagar med CUL, motsvarande forskarskola vid Göteborgs universitet, och till hösten 2017 planeras gemensamma forskningsdagar

UMEÅ UNIVERSITET

med Högskolan Dalarna. Utöver de gemensamma kurser, internat och övriga aktiviteter som anordnas forskarskolan har doktorander inom det utbildningsvetenskapliga området möjligheter att få medel för konferensdeltagande, forskarutbyte, utländska doktorandkurser m.m. inom ramen för Lärarhögskolans ordinarie internationaliseringsutlysningar. Innevarande år görs en extern granskning av forskarskolan som förhoppningsvis kan leda till ytterligare utveckling av verksamheten.

Det goda och effektiva universitetet.

Målsättning för 2016 är inte uppfylld. Se uppföljningsmall för kort redovisning

3.1.3 Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Se ovan Utbildning för gränslös kunskap.

Fokus 2016 vad gäller kvalitetssäkring har varit att kvalitetssäkra samtliga program, i enlighet med UmUs kvalitetssäkringssystem, där mittutbildningsutvärderingar samt slutliga digitala programutvärderingar utvecklats vilka tillsammans ligger till grund för de programanalyser som respektive programråd färdigställer under oktober månad. Utifrån programanalyserna har en översyn av befintliga handläggningsordningar vid Lärarhögskolans påbörjats. Dessutom har en omorganisering av övningsskoleprojektet påbörjats, som berör samtliga studenter inom förskolläraryrket, grundläraryrket och ämnesläraryrket. Dock är grundläraryrket med inriktning mot fritidshem undantaget.

I enlighet med de riktlinjer som USSR föreskriver har Lärarhögskolan under 2016 i samarbete med Umeåpedagogerna/Studentkåren valt ut den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, som en prioriterad satsning för de närmaste 3 åren.

3.1.4 Forskning och utbildning på forskarnivå

Se under Forskningen som spränger gränser ovan

3.1.5 Personal och kompetensförsörjning

I enlighet med den organisation som Umeå universitet har är Lärarhögskolans kansli en stödfunktion till Lärarhögskolans ledning och till alla institutioner som deltar i utbildningar eller forskning kopplat till Lärarhögskolans ansvarsområde. En viktig del för att uppfylla Vision 2020 är att det finns ett verksamhetsstöd som är professionellt, effektivt och kvalitativt inom de administrativa och tekniska funktionerna.

UMEÅ UNIVERSITET

För att upprätthålla en hög professionell nivå ska alla medarbetare ha en individuell kompetensutvecklingsplan som revideras årligen i samband med medarbetarsamtalet. Brister i efterlevnaden av detta regelverk samt brister i arbetsmiljön har upptäckts under 2016, vilket lett till ett åtgärdsarbete.

Rekryteringen av en ny kanslichef påbörjades i november 2016.

3.1.6 Arbetsmiljö

Under året har den psykosociala arbetsmiljön vid kansliet inte varit tillfredsställande. Arbetsmiljöfrågorna har inte varit ett naturligt inslag i den dagliga verksamheten och har heller inte ingått i den normala planerings- och uppföljningsprocessen. Handlingsplanen för arbetsmiljö har därigenom inte följts upp/reviderats under 2016. Ett omsorgsfullt rehabiliteringsprogram startades under december med Feel Good som samarbetspart vilket varit mycket uppskattat bland personalen vid kansliet.

3.1.7 Intern styrning och kontroll

Arbetet med intern styrning och kontroll har pågått under året, särskilt med avsikt på uppföljning av viktiga risker kopplade till bestämmelser, lagar och regler, samt checklistan avseende intern styrning och kontroll för år 2016.